

INTERAGENCY COOPERATION IN IMPLEMENTING OPERATIONAL-SEARCH MEASURES TO COMBAT CRIMES AT AIR TRANSPORT FACILITIES

Mavlonov Avazkhon Usubkhodjaevich

Independent Researcher at the University of Public Security
of the Republic of Uzbekistan

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15599752>

ARTICLE INFO

Received: 25th May 2025

Accepted: 30th May 2025

Online: 31st May 2025

KEYWORDS

Air transport, operational search, crime, cooperation, efficiency, innovation.

ABSTRACT

This article examines the role of operational investigative measures in combating crime at air transport facilities, interagency cooperation, technological innovations, and practical approaches to increasing efficiency. It analyzes the legal, organizational, and informational aspects of cooperation between investigative and operational bodies. Recommendations based on international experience are provided.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С ДРУГИМИ ОРГАНАМИ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНЫХ МЕРОПРИЯТИЙ ПО БОРЬБЕ С ПРЕСТУПЛЕНИЯМИ НА ОБЪЕКТАХ ВОЗДУШНОГО ТРАНСПОРТА

Мавлонов Авазхон Усубхужаевич

Независимый исследователь Университета общественной безопасности Республики Узбекистан

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15599752>

ARTICLE INFO

Received: 25th May 2025

Accepted: 30th May 2025

Online: 31st May 2025

KEYWORDS

Воздушный транспорт, оперативно-розыскная деятельность, преступность, сотрудничество, эффективность, инновации.

ABSTRACT

В статье рассматривается значение оперативно-розыскных мероприятий в борьбе с преступностью на объектах воздушного транспорта, взаимодействие государственных органов, внедрение технологических инноваций и пути повышения эффективности. Анализируются правовые, организационные и информационные аспекты межведомственного сотрудничества. Приводятся рекомендации на основе зарубежного опыта.

ҲАВО ТРАНСПОРТИ ОБЪЕКТЛАРИДА СОДИР ЭТИЛАДИГАН ЖИНОЯТЛАРГА ҚАРШИ КУРАШИШ БОРАСИДА ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШДА БОШҚА ОРГАНЛАР БИЛАН ҲАМКОРЛИГИ

Мавлонов Авазхон Усубхужаевич

Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети мустақил изланувчиси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15599752>

ARTICLE INFO

Received: 25th May 2025

Accepted: 30th May 2025

Online: 31st May 2025

KEYWORDS

Ҳаво транспорти,
тезкор-қидирув,
жиноятчилик,
ҳамкорлик,
самарадорлик,
инновация.

ABSTRACT

Мазкур мақолада ҳаво транспорти объектларида жиноятчиликка қарши курашишда оператив-қидирув чора-тадбирларининг аҳамияти, давлат органлари ўртасидаги ҳамкорлик, технологик инноватсиялар ва самарадорликни ошириш бўйича амалий таклифлар муҳокама қилинади. Тергов ва тезкор органлар ўртасидаги ҳамкорликнинг ҳуқуқий, ташкилий ва ахборот жиҳатлари таҳлил этилади. Чет эл тажрибаси асосида тавсиялар берилади.

Ҳозирги замонавий даврда фуқаролик авиацияси объектларида хавфсизликни таъминлаш масаласи нафақат транспорт соҳасига доир, балки умумдавлат аҳамиятига эга бўлган вазифалар қаторида турибди. Ҳаво транспорти объектлари стратегик инфратузилма сифатида жиноятчиликнинг турли кўринишлари — террорчилик, контрабанда, наркотик воситалар айланмаси, қалбаки ҳужжатлардан фойдаланиш, юклар ва багажларни ўғирлаш каби таҳдидларга қарши самарали тизимда курашишни талаб этади.

Бундай жиноятларга қарши курашишда Тезкор-қидирув тадбирларининг ўрни алоҳида аҳамиятга эга бўлиб, улар хавфли шахсларни аниқлаш, далилларни тўплаш ва жиний фаолиятни барвақт фош этиш имконини яратади. Бироқ, бу фаолият фақат бир орган доирасида самарали бўлиши мумкин эмас. У турли соҳаларга ихтисослашган давлат органлари — ички ишлар, божхона, чегара, давлат хавфсизлиги, прокуратура ва аэропорт хавфсизлик хизматлари ўртасидаги уйғун, мувофиқлаштирилган ҳамкорлик асосида амалга оширилиши лозим.

Маълумки, ўзаро ҳамкорлик универсал хусусиятга эга, яъни у ёки бу даражада ҳар қандай ижтимоий ҳодисага тааллуқлидир, чунки унинг соддалигига қарамай, ўзаро ҳамкорлик концепцияси таърифларида ноаниқлик, моҳиятнинг ўзига хос, кўп ўлчовли ва хилма-хилликка эга. Ўзаро ҳамкорлик қилувчи субъектлар ўртасидаги ташқи алоқалар ва муносабатларнинг моҳияти ва маъносини очиб беришда унинг семантик маъносини ҳисобга олиш керак. Турли хил билим соҳалари нуқтаи назаридан «ўзаро ҳамкорлик» тушунчаси турли хил талқинларга эга. Шунинг учун, ушбу концепциянинг моҳияти ва маъносини очиб беришда унинг семантик маъносини ҳисобга олиш керак. Турли хил билим соҳалари нуқтаи назаридан «ўзаро ҳамкорлик» тушунчаси турли хил талқин қилинади.

Фалсафа фанида “ўзаро ҳамкорлик” объектларнинг бир-бирига ҳамкорлики жараёнини, уларнинг ўзаро шартлилигини акс эттирувчи махсус категория вазифасини бажаради. Ўзаро ҳамкорлик, ривожланиш ҳаракатининг универсал шакли сифатида, ҳар қандай моддий тизимнинг мавжудлиги ва таркибий тузилишини белгилайди[1]. Социологияда ўзаро ҳамкорлик камида иккита шахс ёки жамоанинг бир-бирига ҳамкорлики мунтазам равишда амалга ошириладиган ижтимоий алоқа шакли сифатида қаралади[2]. Ижтимоий менежмент фанида ўзаро ҳамкорлик менежментни ташкил

этиш элементларидан бири, аниқ мақсадга эришиш учун амалга ошириладиган йўналтирилган ҳамкорликнинг мустақил функцияси сифатида ишлайди[3].

Агар атамаларнинг этимологик маъносига эътибор қаратсак, шуни таъкидлаш керакки, «ўзаро ҳамкорлик» сўзи ўзаро боғлиқлик сифатида талқин этилади; ҳаракатларнинг изчиллиги[4]. Ўз навбатида, А.Мадвалиевнинг умумий таҳрири остида нашр этилган “Ўзбек тилининг изоҳли луғати”да ушбу сўзнинг аниқ маъносидаги ўзаро ҳамкорлик орқали ўзаро қўллаб-қувватлашни тушунди[4]. Бундай ҳолда, асосий халқаро тил сифатида инглиз тилидаги «ўзаро ҳамкорлик» атамасининг мазмунига мурожаат қилиш қизиқ. Шундай қилиб, инглиз тилидаги ўзаро ҳамкорлик тушунчаси кўйидаги сўзлар билан қамраб олинган: *interaction; co-operation; reciprocity; intercommunion; interplay; teamplay*; иштирок этиш; мувофиқлаштириш; ҳамжиҳатлик; *interoperabil; konyuksiya*; ўзаро ҳамкорлик; мувофиқлаштирилган ҳаракат; корреляция; алоқа; ўзаро ҳамкорлик; ўзаро ҳамкорлик[5]. А.Ребернинг катта изоҳли психологик луғатида ўзаро ҳамкорликни ўзаро ҳамкорлик сифатида тавсифлайди. Ижтимоий ўзаро муносабатларда бирининг хатти-ҳаракати бошқасининг хатти-ҳаракатларини рағбатлантиради ва аксинча. Статик ўзаро ҳамкорликда икки (ёки ундан ортиқ) ўзгарувчининг ҳамкорлики бир-бирига боғлиқ[6].

Юқоридагилардан кўриниб турибдики, ўзаро ҳамкорлик тушунчаси (хорижий тажрибага кўра) алоҳида характердаги ижтимоий алоқаларни, биринчи навбатда ҳаракатларни мувофиқлаштириш, ҳамкорлик, бир-бирига ҳамкорлик қилиш, ўзаро алоқа, ўзаро қўллаб-қувватлаш, одамларни умумий манфаатлар учун бирлаштиришни англатади. Ўзаро ҳамкорликни жараён (масалан, бир-бирига ҳамкорлик қилиш) ва натижада (масалан, мувофиқлаштириш, муносабатлар, ҳамкорлик) деб ҳисоблаш мумкин. Ушбу тушунчалар фундаментал фалсафий моҳиятга асосланганлиги билан ўхшашдир. Фалсафадаги ўзаро ҳамкорлик тушунчасига қайтсак, ўзаро ҳамкорлик объектларнинг бир-бирига ҳамкорлигини, уларнинг ўзаро шартлилигини ва ривожланишнинг ушбу шакли ҳар қандай моддий тизимнинг мавжудлиги ва таркибий ташкил этилишини белгилашига эътибор қаратамиз. Бу биз учун жуда муҳим, чунки ҳозирги вақтда судга қадар иш юритуви органлари кенг ваколатларга эга ҳуқуқни муҳофаза қилиш тизиминг мустақил органлари ҳисобланади, гарчи улар умумий мақсадга эга бўлса-да, бу уларнинг ягона тизим доирасидаги муносабатларини кўриб чиқиш учун муҳим шартдир.

Ҳаво транспорти объектларида коррупцияга қарши самарали курашишда терговчилар ҳал қилувчи ўрин эгаллайдилар. Улар коррупция билан боғлиқ жиноятларни аниқлаш, тергов қилиш ва исботлаш вазифаларини амалга оширадилар, тергов ҳаракатларини ўтказиб, далиллар базасини шакллантирадилар ва жиноят иши доирасида айбловни асослаб беришга хизмат қилувчи юридик фактларни мустаҳкамлайдилар. Бироқ, бу фаолият муваффақиятли бўлиши учун терговчилар ўз ишини тезкор-қидирув органлари (ТҚФ) билан яқин ва мувофиқлаштирилган ҳамкорликда олиб боришлари шарт.

Авиатранспорт инфратузилмасига хос бўлган коррупцион схемалар, кўп ҳолларда яширин, кўп босқичли ва идоралараро муносабатлар билан боғлиқ бўлгани сабабли, уларни фож этишда ТҚФ органлари фаолияти ҳал қилувчи аҳамият касб этади. ТҚФ

органлари жиноятларнинг илк босқичларида гумон қилинувчи шахсларни аниқлаш, кузатиш, ушлаш, тезкор тадбирлар ўтказиш, шу жумладан тинтув, олиб қўйиш ва суриштирувга доир бошқа фаолиятларни амалга оширади. Бундан ташқари, ТҚФ ходимлари жиноят схемаларига алоқадор шахслар, воситачилар ёки манфаатдор хизматчилар ҳақидаги тезкор маълумотларни йиғиб, белгиланган тартибда терговчига тақдим этадилар ва ушбу маълумотлар асосида жиноят иши материаллари бойитилади.

Ҳаво транспорти объектларида содир этиладиган жиноятларга қарши курашишда тизимли ва самарали ҳамкорликни таъминлашда қуйидаги омиллар алоҳида аҳамият касб этади:

- 1. Мустақкам ҳуқуқий-меъёрий асослар мавжудлиги** – Тезкор-қидирув ва тергов органлари ўртасидаги ҳамкорлик Ўзбекистон Республикаси қонунчилиги, хусусан, “Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисида”ги Қонун, Жиноят-процессуал кодекси ва коррупцияга қарши курашиш соҳасидаги норматив ҳужжатлар билан ҳуқуқий жиҳатдан таъминланган бўлиши лозим. Мазкур қонун ҳужжатларида ваколатлар, масъулиятлар ва ахборот алмашинув тартибининг аниқ белгиланиши муҳимдир.
- 2. Ташкилий ва идоралараро мувофиқлаштирувчи механизмлар** – Аэропортларда ва бошқа ҳаво транспорти объектларида самарали ҳамкорлик ташкил этилиши учун ички ишлар органлари, Давлат хавфсизлик хизмати, божхона, чегара назорати, прокуратура ва фуқаролик авиация хавфсизлик тузилмалари ўртасида ҳамкорлик қўмиталари ёки доимий алоқа гуруҳлари фаолияти йўлга қўйилиши зарур. Бу жиноятларга қарши жавобгарликни тақсимлашни, тезкор ахборот алмашишни ва мувофиқ ҳаракатни таъминлайди.
- 3. Тезкор ахборот алмашинуви ва ягона маълумот базалари** – Ҳаво транспорти инфратузилмаси доирасида коррупциявий схемаларни барвақт аниқлаш учун идоралараро маълумотлар интеграцияси ва онлайн платформа орқали тезкор ахборот айланиши самарадорликни оширади. Бу орқали жиноят аломатлари, гумон қилинувчи шахслар ва уларнинг ҳаракатларини кузатиш осонлашади.
- 4. Мутахассисларнинг касбий тайёргарлиги ва ўзаро тренинглар** – Терговчилар ҳамда тезкор-қидирув органлари ходимлари учун ҳаво транспортидаги жиноятларнинг хусусиятига оид ихтисослаштирилган ўқув машғулотлари, тренинглар ва ўзаро тажриба алмашиш семинарлари ташкил этилиши зарур. Бу борада халқаро амалиёт ва ташкилотлар тажрибаси асосида ягона ёндашув шакллантирилиши мумкин.
- 5. Профилактика тадбирларида биргаликда иштирок** – Фақатгина жиноятни фош этиш эмас, балки унинг олдини олиш ҳам муҳимдир. Шунинг учун профилактик тадбирларда (ички аудит, ишонч телефонлари, хавф таҳлили) идоралараро иштирокни таъминлаш жинойий хатарларни олдиндан бартараф этишда муҳим ўрин тутади.
- 6. Жамоатчилик назорати ва шаффофликни таъминлаш** – Коррупцияга қарши самарали курашда фуқаролар ва ННТлар иштирокини кенгайтириш, оммавий ахборот воситалари орқали жамоатчиликни хабардор қилиш ва очиқ маълумотлар платформаларини кенг жорий қилиш муҳим стратегик омилдир.

Шу билан бирга, бундай жиноятлар ҳам халқаро ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ўртасидаги ҳамкорлик асосида тергов қилинади. Умуман олганда, багаж ўғирликлари муаммоси авиация соҳасида глобал муаммо сифатида тан олинган: чунки йўловчи багажидаги йўқотишни кўп ҳолларда фақат манзилга етиб боргачгина аниқлайди ва бундай вазиятда жиноят содир этилган жойни аниқлаш жуда мураккаб бўлади[7]. Шу сабабли, бундай ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва уларни фош этишда тизимли чора-тадбирлар талаб этилади. Ўзбекистонда транспортдаги жиноятларга қарши курашиш билан шуғулланувчи жиноят қидирув бўлинмалари ҳар йили шундай ўнлаб жиноятларни фош этиш, қидирувда бўлган шахсларни ушлаш ва транспортда содир этилган ҳуқуқбузарликлар бўйича маъмурий ишлар кўзғатиш ишларини амалга оширомоқда[8]. Бироқ йўловчи оқими ортиб бораётгани ва таҳдидлар турлари (майда ўғирликлардан тортиб, халқаро наркотрафиккача) кенгайиб бораётгани шароитида ОРМ самарадорлигини узлуксиз ошириш зарур.

Авиация соҳасидаги тезкор-қидирув тадбирларининг самарадорлиги аввало ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ўртасидаги ўзаро ҳамкорликнинг мустақам тузилмаси, замонавий техник жиҳозланганлик даражаси ва шахсий таркибнинг касбий маҳорати билан бевосита боғлиқдир. Қуйида мазкур жиҳатлар Ўзбекистон шароитида таҳлил этилади.

Халқаро аэропортларда эса доимий равишда фаолият юритувчи алоҳида бўлинмалар ташкил этилган бўлиб, уларнинг шахсий таркиби йўловчи терминаллари ва вокзал атрофида 24 соатлик хизматни амалга оширади. Масалан, Ислом Каримов номидаги «Тошкент» халқаро аэропортидаги ИИО ходимлари залларда навбатчилик қилади, шубҳали шахслар юзасидан тезкор кузатувлар олиб боради, чегара режими қоидаларини бузганларни қўлга олади ва божхона ҳамда Давлат хавфсизлик хизмати билан ҳамкорликда қўшма операцияларда иштирок этади.

Аэропортлардаги хавфсизлик тизимида Давлат божхона қўмитасига қарашли божхона хизматлари ҳам муҳим ўрин тутаяди. Улар багаж ва юкларни назоратдан ўтказиш, контрабанда ва валюта қонунбузарликларини аниқлаш вазифаларини бажаради.

Шундай қилиб, Ўзбекистон аэропортларида бир вақтнинг ўзида бир неча ҳуқуқни муҳофаза қилувчи тузилмалар фаолият олиб боради ва уларнинг самарали ва уйғун ҳамкорлиги тезкор-қидирув тадбирларининг муваффақиятли бўлишини таъминловчи асосий омиллардан бири ҳисобланади.

А.Н.Александров ва О.П. Грибуноов томонидан транспорт ва транспорт инфратузилмаси объектларида жиноятларни тергов қилиш доирасида ички ишлар органларининг турли бўлинмалари ўртасидаги ҳамкорлик масалаларига бағишланган таҳлилий ёндашув, ҳаво транспорти объектларида Тезкор-қидирув фаолиятини самарали ташкил этиш борасидаги назарий ва амалий қарашлар билан тўлиқ уйғундир.

Муаллифлар, аввало, ҳаракатларни мувофиқлаштиришни – яъни, линей ва зона бўлинмалари, тезкор гуруҳлар ҳамда ҳаво транспортдаги хавфсизлик хизматлари ўртасидаги ўзаро келишилган ҳаракатларни жиноятларнинг фош этилишида ҳал қилувчи омил сифатида кўрсатадилар. Бу, айниқса, хавфли ҳолатларда зудлик билан

ҳаракат қилиш, гумонли шахсларни кузатиш ва ушлаш, далилларни ҳужжатлаштиришда аҳамият касб этади.

Иккинчидан, умумий тезкор тадбирларда иштирок — жумладан, текширув рейдлари, хизмат патруллари, назорат-таҳлил тадбирларини ташкил этиш — идоралараро бирлашган ҳаракатлар сифатида жиноятга қарши профилактика ва назоратни мустаҳкамлайди.

Учинчидан, муаллифлар таъкидлаганидек, хавфсизлик ва қўриқлаш хизматлари билан самарали алоқа ўрнатилиши жиноятларни фош этишда муҳим бўлиб, бу хизматлар аэропортдаги ички режим, юк ва багаж ҳаракати, ходимлар фаолияти устидан мунтазам кузатув юритувчи нуқталарга эга. Улар билан биргаликда фаолият олиб бориш орқали жиноят ҳолатларига тезкор ва самарали муносабат билдириш мумкин бўлади.

Тўртинчидан, жиноятнинг спецификасига мос тактик усулларни ишлаб чиқишда криминалистик гуруҳлар ва тезкор бўлинмалар ўртасидаги ҳамкорлик муҳим. Масалан, ҳаво транспортида қўлланиладиган фальсификация, наркотик моддаларни ички органлар орқали олиб ўтиш, бағажда ноқонуний юкларни яшириш каби жиноятлар махсус таҳлилни ва далилларни аниқлашда инновацион методларни талаб этади.

Нижоят, ахборот алмашинуви ва ягона маълумот платформалари орқали ҳаракатларни мувофиқлаштириш ҳам муҳим аҳамиятга эга. Жиноятчиликнинг қайд этилиши, унинг усуллари, суд амалиёти ва жавобгарлик амалиётидаги тажрибалар билан доимий равишда алмашиш тезкор фаолиятни юқори даражада ташкил этишга хизмат қилади[9].

Шу жиҳатдан, муаллифлар таъкидлаган ҳамкорлик механизмлари, хусусан **тезкор-қидирув бўлинмаларнинг транспорт объектлари маъмурияти, хавфсизлик тузилмалари ва бошқа идоралар билан ҳамкорлиги**, ҳаво транспортида жиноятларга қарши самарали курашишнинг асосий шarti эканлигида шубҳа йўқ. Бу қарашлар мавжуд ОРМ фаолиятининг мақсадларига тўлиқ мос келади ва унинг тизимли, барқарор ва натижавий амалга оширилишини таъминлайди.

Дарҳақиқат, агар ошкор қилиш ва тергов субъектларининг ўзаро ҳамкорликдаги фаолияти алоҳида, ўзига хос қисмлардан ташкил топган жиноят процессининг шакллари билан бири сифатида қаралса, унда бу қисмларнинг барчаси биргаликда жиноят процессининг умумий тизимини ташкил қилади. Биргаликда, юқоридаги барча тушунчалар судга қадар иш юритуви органларининг онгли, мувофиқлаштирилган, биргаликдаги мақсадли ҳаракатларини акс эттиради.

Шундай қилиб, *тезкор-қидирув ва тергов органларининг ҳамкорлиги - бу судга қадар иш юритуви органларининг жиноятларни аниқлаш, фош этиш ва судга қадар иш юритувини амалга ошириш жараёнида, аризалар, содир этилган жиноят тўғрисидаги хабарлар қабул қилинган пайтдан бошлаб жиноят иши айблов ҳулосаси билан судга юборилишига қадар амалга ошириладиган, ягона мақсадга қаратилган, биргаликдаги, мувофиқлаштирилган фаолиятидир.*

Бизнинг фикримизча, У.Т.Таджиханов ва С.Т.Аҳмедова ўзаро муносабатларнинг моҳиятини тўғри таъкидладилар: «жиноятларни тергов қилишда меҳнат тақсимоти қоидаларини белгиловчи қоидаларнинг ижодий қўлланилиши минимал куч ва

ресурслар билан тергов иштирокчиларининг ишини мақбул ташкил этишга имкон беради»[10].

Ҳаво транспорти объектлари юқори хавф даражасига эга бўлган стратегик инфратузилма ҳисобланади. Бундай объектларда содир этилиши мумкин бўлган жиноятлар нафақат мулкӣ ёки шахсий манфаатларга, балки давлат хавфсизлиги, ижтимоий барқарорлик ва иқтисодий манфаатларга таҳдид солади. Шу сабабли бу жиноятларни фош этиш ва уларнинг олдини олишда фақат бир органнинг фаолияти етарли эмас — турли соҳаларга ихтисослашган давлат органлари ўртасидаги самарали ва тизимли ҳамкорлик ҳал қилувчи аҳамият касб этади.

Ўзбекистон Республикасининг “Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисида” ги Қонуни ва бошқа тегишли меъёрий ҳужжатларда хавфсизликка оид чора-тадбирларни мувофиқлаштириш, жиноятларни фош этиш ва олдини олишда давлат органлари ўртасида ахборот алмашинуви, биргаликда тадбирлар ўтказиш, таҳлил олиб бориш ва кадрлар тайёрлаш бўйича ҳамкорликни йўлга қўйиш белгиланган[11].

Ҳаво транспортида жиноятчиликка қарши курашда қуйидаги асосий органлар иштирок этади:

- Ички ишлар органлари (ИИБ) – аэропорт ҳудудларида жамоат тартибини сақлаш, ўғрилик, талончилик, ҳужжатбузарлик, фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш;
- Давлат хавфсизлик хизмати (ДХХ) – терроризм, диверсия, ташқи таҳдидларга қарши тезкор тадбирларни амалга ошириш;
- Божхона органлари – контрабанда, валютани ноқонуний олиб ўтиш, ноқонуний товар айланмасига қарши курашиш;
- Прокуратура органлари – жиноятларнинг фош этилиши, процессуал назорат ва қонунийликни таъминлаш;
- “Ўзбекистон аэропортлари” АЖ ва хусусий хавфсизлик хизмати – ташкилий-техник тадбирлар, юklar ва шахсларни текшириш, назоратни амалга ошириш.

Тезкор-қидирув тадбирларининг муваффақияти, биринчи навбатда, жиноят ҳақидаги маълумотларни тезкор тўплаш, таҳлил қилиш, унга қаратилган жавоб чораларини мувофиқлаштириш ва биргаликда амалга ошириш билан боғлиқ. Бу вазифаларни амалга оширишда қуйидаги давлат ва нодавлат органлари ҳамкор субъектлар сифатида иштирок этади:

1. Божхона органлари.

Контрабанда, ноқонуний товар айланмаси, валютани яширин олиб чиқиш каби жиноятларга қарши курашишда божхона органлари билан ҳамкорлик жуда муҳим. Тезкор тадбирлар доирасида юklarнинг асл егалари, маршрути, келиб чиқиш ҳужжатлари ва товар экспертизаси бўйича маълумотлар божхона маълумотлари билан солиштирилади. Қўшма текширувлар, контрабандани фош этиш бўйича кузатув тадбирлари самарали натижа беради.

2. Давлат хавфсизлик хизмати (ДХХ).

Хавфли шахсларни аниқлаш, терроризм ва шпионажга мойил ҳаракатларни бартараф этиш, хорижий жиноий тузилмалар билан боғлиқ ҳолатларни фош этишда ДХХ билан ҳамкорлик ҳал қилувчи аҳамиятга эга. ДХХ тезкор маълумотларни тақдим

этади, хавфли шахсларга нисбатан суд санкцияси асосида кузатув, тинглов ёки визуал назорат тадбирларини амалга оширишда ташаббускор сифатида иштирок этади.

3. Прокуратура органлари.

Прокуратура жиноятни фош этишдан тортиб, процессуал расмийлаштириш ва судгача бўлган текширувда ҳуқуқий асосларни белгилаб беради. Тезкор тадбир натижасида жиноий ҳаракат аниқланган ҳолларда, процессуал қарор қабул қилиш, текширув ва суриштирувни амалга оширишда прокуратура ҳамкорлик қилади.

4. “Ўзбекистон аэропортлари” АЖ ва махсус хизматлар.

Аэропорт инфратузилмасини бошқарувчи тузилма сифатида, юкларни кузатиш, юкчилар ва ходимлар ҳаракатини назорат қилиш, видеокузатув орқали маълумот тақдим этиш бўйича ҳамкорлик қилишади. Аэропорт маъмурияти ва хавфсизлик хизматлари тезкор гуруҳлар билан доимий алоқада бўлиб, ҳудудий назоратда ҳамкорликни амалга оширадilar.

5. Миграция ва аҳоли билан ишлаш бўлимлари.

Ноқонуний миграция, қалбаки ҳужжатлар, виза ва паспорт ҳужжатларини сохталаштириш каби жиноятларда ички ишлар органларининг миграцияга ихтисослашган бўлимлари билан ҳамкорлик шарт. Шу орқали хорижий фуқаролар ҳаракати, визалар тўғрилиги, кириб келган шахслар ҳақидаги маълумотлар таҳлил қилинади.

6. Ахборот технологиялари марказлари.

Интеллектуал кузатув, маълумотлар базасини таҳлил қилиш, видеокузатув ва юк ҳаракатини назорат қилишда IT-марказлардан фойдаланиш орқали тезкор маълумот тўплаш ва таҳлил қилиш имкони яратилади. Бундай ҳамкорлик орқали шахслар орасидаги боғлиқлик, маршрут ўзгаришлари ва электрон изларни аниқлаш мумкин.

7. Махсус тайёрланган қўшма гуруҳлар

Ўзбекистонда 2022 йилдан бошлаб айрим аэропортларда (жумладан, “Тошкент” ва “Самарқанд”) “тезкор ҳамкорлик гуруҳлари” фаолият юритмоқда. Бу гуруҳлар таркибига ИИБ, ДХХ, божхона, прокуратура ва аэропорт хавфсизлик хизмати вакиллари киради. Ҳар бир хавф ҳолати юзасидан шошилинч ҳаракатлар шу гуруҳ томонидан мувофиқлаштирилади.

Ҳаво транспорти объектларида жиноятларга қарши курашишда Тезкор-қидирув тадбирлари муваффақиятли бўлиши учун қуйидаги ҳамкорлик механизмларини янада кучайтириш зарур:

- Ҳар бир аэропортда доимий ҳамкорлик штаби ташкил этиш;
- Ахборот базаларини яхлитлаш ва рақамли интеграция қилиш;
- Ҳар чорақда қўшма таҳлил кенгашлари ўтказиш;
- Ташкилотлараро касбий малака ошириш дастурларини жорий этиш;
- Суд органлари билан тезкор маълумотларнинг процессуал кучини таъминлаш юзасидан келишув механизмлари ишлаб чиқиш.

Бундай ёндашув нафақат жиноятларни фош этишда, балки уларнинг олдини олишда ҳам кучли ва барқарор тизим яратишга хизмат қилади.

Хулоса қилиб айтганда, ҳаво транспорти объектларида содир этиладиган жиноятларни фош этиш ва олдини олишда органлар ўртасидаги ҳамкорлик нафақат

хуқуқий талаб, балки жиноятчиликка қарши курашдаги стратегик зарурат ҳисобланади. Бу ҳамкорлик тизими, институционал ва технологик жиҳатдан мустаҳкамланган бўлса, фақат шундагина жиноятларга қарши барқарор ва самарали тизим яратилиши мумкин бўлади.

References:

1. Katta entsiklopedik lug'at. M., 2000 yil. 199-sahifa.
2. Katta sotsiologik entsiklopediya. M., 1991 yil. - Jild 5. 8-sahifa.
3. S.T.Ahmedova «Ichki ishlar organlarining ma'muriy faoliyatida qonuniylikni amalga oshirishning asosiy printsiplari va shakllari» // Huquq-Pravo- Law. – 1998. –№2. 68-sahifa; A. G. Markushin. Ichki ishlar organlarida boshqaruv asoslari. N. Novgorod, 2006 Yil. 76-sahifa
4. O'zbek tilining izohli lug'ati. A.Madvaliyevning umumiy tahriri ostida. T.7. -T., 2009. 197-sahifa.
5. K. M. Levitan va boshqalar. Inglizcha-ruscha va ruscha-inglizcha huquqiy lug'at. M., 2015 yil. 512-sahifa
6. Reber A. Katta izohli psixologik lug'at. M., 2003. 130-sahifa
7. tengrinews.kz
8. sv.zarnews.uz
9. Александров А.Н., Грибуноов О.П. Особенности раскрытия и расследования преступлений, совершаемых на объектах транспорта и транспортной инфраструктуры // Безопасность на транспорте. Проблемы правоохранительной деятельности. 2017. № 4. С. 88–92.
10. U. Tojixanov, S. T. Ahmedova. Ichki ishlar sohasida boshqaruvni tashkil etish asoslari. – T., - B.119.
11. Ўзбекистон Республикасининг “Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисида”ги Қонуни, 2009 йил.